

Sprawozdanie

komisyi prawniczej o przedłożeniu Wydziału krajowego z dnia 25. września 1890 l, 23.209 dotyczące zmiany sejmowej ordynacyi wyborczej i statutu krajowego z dnia 26. lutego 1861.

Wysoki Sejmie!

Statut krajowy z dnia 26. lutego 1861 i połączona z nim sejmowa ordynacya wyborcza opierają system wyborczy dla kraju naszego na zasadzie t. z. zastępstwa interesów, dzieląc nasze społeczeństwo na trzy grupy: na właścicieli „wielkich posiadłości gruntowych“, mieszkańców miast i właścicieli mniejszych posiadłości gruntowych.

Nie wchodząc w rozbiór pytania, czy i o ile ta zasada w ogóle da się usprawiedliwić i potrzebom kraju naszego w szczególności odpowiada, bo w każdym razie rzeczą jest pewną, że zastosowanie tej zasady tylko wtedy może być słusznem i pożytecznem, jeżeli ona poszczególne grupy interesów równomiernie uwzględnia, i harmonijne spóldziałanie tych grup w reprezentacyi krajowej umożliwia.

Stanie się to wtedy, jeżeli liczba posłów przez poszczególne grupy wybranych oznaczoną będzie w sprawiedliwym i rozumnym stosunku do znaczenia każdej grupy dla rozwoju umysłowego i ekonomicznego kraju, do jej zasobów intelektualnych i materyalnych.

Skoro statut krajowy i ordynacya wyborcza zostały ogłoszone, sąd o nich w opinii kraju był tylko jeden, a to: że te ustawy sprzeniewierzyły się nawet tej zasadzie, na której były zbudowane t. j. zasadzie zastępstwa interesów.

Dzieląc interesa kraju właściwie tylko na dwie wielkie grupy, mianowicie: handlu, przemysłu, rękodziel (miasta) z jednej strony, a rolnictwa z przemysłem rolniczym (większe i mniejsze posiadłości) z drugiej strony, — ustawa traktuje pierwszą grupę po macoszemu, przyznając dla niej na 141 posłów wybranych tylko szczupłą liczbę 23.

To też zaraz na pierwszej sesyi swojej r. 1861 Sejm polecił Wydziałowi krajowemu przedłożyć wnioski względem zmiany ordynacyi wyborczej w kierunku powiększenia liczby posłów z miast, i odtąd sprawa ta nie schodziła już z porządku dziennego Wysokiego Sejmu.

Nie chcemy tu powtarzać smutne dzieje tej sprawy, aż nadto wszystkim znane, i w sprawozdaniu Wydziału krajowego streszczone.

Zaznaczamy tylko z naciskiem, że ile razy jakaś komisya sejmowa tą sprawą się zajmowała, lub pełna Izba nad nią obradowała, nigdy prawie nie było sporu co do kwestyi: czy ordynacyę wyborczą zmienić należy, lecz różnica zdań zachodziła tylko co do pytania: jak ją zmienić?

Jakkolwiek ordynacya wyborcza sejmowa i we wielu innych względach dużo zostawia do życzenia, to najbardziej rażąca wadliwość upatrywano zawsze — i teraz tem bardziej upatrywać należy w braku należytej reprezentacyi grupy miejskiej.

Że grupa interesów krajowych, pielęgnowanych przez żywiol miejski, niezmierną ma doniosłość dla rozwoju umysłowego i ekonomicznego kraju, a w szczególności dla samego rolnictwa, któż o tem chce wątpić?

A że pod względem liczby ludności i siły podatkowej — tych jedynych zewnętrznych kryteriów w systemie reprezentacyi interesów — żywiol miejski pierwszorzędne w naszym kraju zajmuje miejsce, to wykazują cyfry w sprawozdaniu Wydziału krajowego przytoczane.

Podnosimy tu tylko, że w całym kraju wypada obecnie jeden poseł wybrany na okrągło 42.000 ludności, zaś co do ludności miejskiej przypada jeden poseł na 54.000.

Podatki bezpośrednie w całym kraju w r. 1887 opłacone wynosiły okrągło 10,300.000 zł., przypada tedy na 141 wybranych posłów jeden poseł na około 73.000 zł. podatku; miasta i miasteczka zaś opłacały w tym samym roku okrągło 3,800.000 zł., a zatem z 23 wybranych posłów przypada jeden poseł na 165.000 zł. podatku.

Te cyfry są tak wymowne, że wszelkie dalsze wywody stają się zupełnie zbytecznymi.

Zdybać się można często z zarzutem, że grupa interesów krajowych przez żywiol miejski reprezentowana nie na tem nie traci, że miasta tak minimalną liczbę reprezentantów wybierają, bo każdy poseł winien wszystkie interesa kraju z równą pieczołowitością bronić. Ale takiego zarzutu na seryo brać nie można. Jak długo nas obowiązuje system wyborczy na zasadzie zastępstwa interesów oparty, musi każda grupa mieć odpowiednią liczbę zastępców; tylko zasadnicza zmiana całego systemu wyborczego, mogłaby to zbytecznem uczynić.

Po upływie lat blisko 30 sprawa winna by być tak wyjaśniona, że każdy o niej sąd sobie wyrobił, że merytorycznie załatwiona być by mogła.

Pomimo tego odzywały się w komisyi głosy, domagające się odroczenia sprawy aż do przeprowadzenia nowego obliczenia ludności. I w Wydziale krajowym po części przemogło zdanie, że sprawa na teraz w całości załatwioną być nie może, i dla tego proponuje Wydział tylko częściowe jej załatwienie przez powiększenie liczby posłów z miast Lwowa i Krakowa.

Komisya w krótkim czasie trwania sesyi sejmowej nie może przeprowadzić dalej idącą reformę ordynacyi wyborczej nie mając należycie przygotowanego przedłożenia.

Dla tego poprzestaje ona na wnioskach Wydziału krajowego. Większość komisyi zaś sądzi, że z przeprowadzeniem zmian proponowanych przez Wydział krajowy dłużej czekać nie można i czekać nie potrzeba. Bo co do Lwowa i Krakowa sprawa jest jasna i dojrzała, a wynik nowego obliczenia ludności pewnie ujemnego rezultatu nie wyda.

Pomnożenie liczby posłów miejskich takie, jak je Wydział krajowy projektuje, jest minimum tego, co kuryi miejskiej się należy.

Co się tyczy głosów wirylnych w projekcie Wydziału krajowego wprowadzonych, to wobec tego, że głosy wirylne w Sejmie już istnieją, że uniwersytety w Sejmie już są reprezentowane, nie można odmówić takiej samej reprezentacji szkole politechnicznej we Lwowie, która o to bezustannie się upomina. A zmieniając już ordynację wyborczą co do zastępstwa najwyższych instytucyj nauki i umiejętności, nie wolno nam pominąć naszej akademii umiejętności.

Większość komisji zgadza się przeto z wnioskiem Wydziału krajowego, zmieniając projekt jego tylko o tyle, że ustawy uchwalic się mające wejdą w życie zaraz po ich ogłoszeniu także co do posłów z miast Lwowa i Krakowa. W tym celu należało w ustawie drugiej dodać nowy artykuł, normujący postanowienia przejściowe.

Komisja prawnicza wnosi przeto:

Wysoki Sejm raczy uchwalić ustawy pod I. i II. załączone.

Lwów dnia 9. listopada 1890.

Przewodniczący:

Dr. Weigel.

Sprawa

Fruch

Ustawa

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem
Krakowskiem, zmieniająca §. 3. statutu krajowego z dnia 26. lutego 1881 roku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Art. I.

Postanowienia §. 3. statutu krajowego z dnia 26. lutego 1861 roku
i ustawy z dnia 20. września 1866 roku, zawierającej dodatek do §. 9.
statutu krajowego (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 22.) znoszą się.

§. 3. statutu krajowego ma brzmieć jak następuje:

Sejm krajowy składa się ze stu pięćdziesięciu szesciu członków,
mianowicie:

a) z trzech arcybiskupów lwowskich, księcia biskupa krakowskiego,
dwóch biskupów przemyskich, biskupa tarnowskiego i biskupa stani-
sławowskiego. W razie wakującej stolicy arcybiskupiej lub biskupiej,
administrator dyecezyi jest członkiem Sejmu krajowego;

b) z prezesa Akademii umiejętności w Krakowie;

c) z rektorów uniwersytetów krakowskiego i lwowskiego, tudzież
rektora szkoły politechnicznej lwowskiej;

d) ze stu czterdziestu czterech posłów wybranych, a to:

I. czterdziestu czterech posłów z klasy wielkich posiadłości grun-
towych,

II. z dwudziestu szesciu posłów miast w ustawie wyborczej wy-
mienionych i Izb handlowych i przemysłowych,

III. z siedmdziesięciu czterech posłów reszty gmin Królestwa Ga-
licyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Art. II.

Ustawa niniejsza wchodzi w wykonanie z dniem jej ogłoszenia.

Art. III.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw we-
wnętrznych.

Ustawa

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem zmieniająca §. 3. sejmowej ordynacyi wyborczej z dnia 26. lutego 1861 roku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

Art. I.

Postanowienie §. 3. sejmowej ordynacyi wyborczej z dnia 26. lutego 1861 roku znosi się w jego obecnej osnowie i ma brzmieć jak następuje:

Lwów wybiera sześciu, Kraków czterech posłów, a każde z innych w §. 2. wymienionych miast po jednym.

Wszyscy do wyboru uprawnieni każdego miasta tworzą jedno ciało wyborcze.

Art. II.

Ustawa niniejsza wchodzi w wykonanie z dniem jej ogłoszenia.

Postanowienia przejściowe.

Art. III.

Zaraz po ogłoszeniu niniejszej ustawy przeprowadzone będą wybory dwóch posłów z miasta Lwowa a jednego posła z miasta Krakowa. Mandaty posłów wybranych przy tych wyborach trwać będą tylko do końca VI. peryodu wyborczego Sejmu galicyjskiego.

Art. IV.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.